

Úvod

Kňaz, bernolákovský spisovateľ Štefana Nemeckay¹ (1792 – 1884), ktorý podnikol viaceré poznávacie cesty (Taliansko, Francúzsko, Nemecko, Holandsko a Anglicko), navštívil Taliansko celkom trikrát. Kým v roku 1835 a 1864 cestoval cez Taliansko, v roku 1852 sprevádzal na ceste do Ríma rožňavského biskupa D. Zichyho (1808 – 1879)². Zápisky práve z tejto talianskej cesty v roku 1852 z autorovho latinského rukopisu *Memoriale ex meis peregrinationibus in extraneis Regnis*, obsahujúceho záznamy i z ďalších ciest, vybral, preložil a publikoval v *Pútniku svätovojeťšskom* v roku 1875, 1876, 1878 Juraj Slotta. I napriek „marginalizovanému postaveniu“³ v kontexte slovenskej literatúry ich význam spočíva v rozvoji cestopisnej literatúry (v modelovaní „romanticky chápanej púte“) a fenoménu talianskej cesty, označovanej aj ako grand tour.

Nemeckayov variant „grand tour“

„Grand tour“, tak ako na to upozorňuje M. C. Putna, môže označovať iniciačnú cestu ako súčasť vzdelania a výchovy mladého muža, alebo určitú kanonickú trasu prechádzajúcu posvätnými miestami s antickým kultúrnym dedičstvom. Pojem zahrnuje okrem cesty a cestovania aj literatúru o tomto kultúrnom pútnictve,

¹ O živote a pôsobení Š. Nemeckaya pozri: HOFERKA, Martin. Kanonik a prepoš Štefan Nemeckay z Dojča. In Záhorie, 2014, roč. 23, č. 3, s. 13-18.

² Ako na to upozorňuje M. Hoferka, D. Zichy požiadal Š. Nemeckaya o spoločnosť na ceste začiatkom marca 1852, pričom sa na cestu vydali začiatkom apríla vlakom z Viedne cez Štajerský Hradec do Ľubľany, odkiaľ pokračovali v ceste do Terstu, Benátok a ďalších miest. Domov sa vrátili začiatkom júna 1852. Podrobnejšie pozri: HOFERKA, Kanonik a prepoš Štefan Nemeckay z Dojča, s. 16-17.

³ Cestopisy katolíckych pútnikov do Ríma predstavujú odlišný typ cestopisu. Ich autormi boli kňazi, ktorí sa pomerne dobre orientovali, čo je zrejme aj z cestopisov, v kultúrnych i politických dejinách navštíveného regiónu. Namiesto národného zreteľa sledujú predovšetkým konfesijné ciele. Platí to len relatívne, keďže títo autori sa usilovali posilňovať slovenskú národnú identitu prostredníctvom zdôrazňovania významu sv. Cyrila a Metoda, ktorí „vzískali platnosť našej krásnej pramľuve slovanskej (...) lež i posvätenie“. SASINEK, František Vířazoslav. Nuž a my Slováci, čo? In Katolícke noviny, 1881, roč. 12, č. 3, s. 36. Pre týchto autorov bolo najväčším slovanským i slovenským imaním kultúrne dedičstvo Veľkej Moravy a pôsobenie Cyrila a Metoda, no spolu s ňou reflektujú aj dobu a vyhlídky slovanskej kultúrnej pospolitosti, starobylosť i miesto Slovákov v dejinách Uhorska. Aby sme vecne podopreli tento názor, uvádzame úryvok z článku F. V. Sasínka: „Tá kresťanská nauka, ktorá vede a povznáša nás k nebu, z otcov našich čo nebeské dedičstvo preišla na nás. Daj tie mená pri krste, spomeň jich na kazateľnici, a zakúsiš. Ozdob tvoj príbytok obrazom týchto nesmrteľných Dobrodincov Slovanstva, a zakúsiš. Pestuj dľa príkladu ss. Cyrila a Metoda kresťanskú slovenskú literatúru, a zakúsiš... budúcnosť Cirkve svätej...v Slovanstve... nesmie zahynúť ani Slovanstvo ani kresťanstvo v ňom. Dá Boh aj slobodu šľapatným Slovákom, shromaždia sa okolo Kristu verných pastierov.“ SASINEK, Nuž a my Slováci, čo?, s. 36. Do pozornosti sa tak dostávajú aspoň niektorí autori, pri výskume cyrilometodskej tradície či výskume dobového vnímania umeleckých pamiatok Talianska. V tomto kontexte možno upozorniť zvlášť na dve štúdie, ktoré možno považovať za východiskové pri výskume cestopisov slovenských pútnikov: IVANIČ, Peter. The Encyclical Grande Munus and a Response to It From the Slovak Catholics. In Konštantínove listy, 2019, roč. 12, č. 2, s. 98-106; KODAJOVÁ, Daniela. Krajina a umelecké pamiatky Talianska očami slovenských pútnikov do Ríma. In BOŘUTOVÁ, Dana - BEŇOVÁ, Katarína. „Bella Italia“: Interakcie medzi umeleckou kultúrou Itálie a vývinom umenia na Slovensku v 19. storočí. Bratislava, 2015, s. 173-194.

nevyklučujúc záznamy o fiktívne realizovaných cestách⁴ či cesty zachytávajúce aj iné, neantické pamiatky. Hoci z hľadiska jej rozvoja nemožno zabudnúť na prínos nemeckého estetika J. Winckelmanna,⁵ jej vlastný začiatok (podľa niektorých i dovŕšenie tejto tradície)⁶ sa spája s menom J. W. Goetheho a dielom *Cesta po Taliansku* (1816 – 1817, 1829).⁷

Istú spojitosť s tradíciou literatúry grand tour a cestopisom J. W. Goetheho možno reflektovať aj v prípade slovenských cestopisov a cestopisných záznamov z 19. storočia, nevynímajúc cestopis J. Kollára či Š. Nemeckaya. Kollárovo rozhodnutie cestovať do Talianska⁸ bolo inšpirované situáciou v samotnou Uhorsku,⁹ ale aj zvedavosťou a záujmom o umenie, charakter i jazyk krajiny, kde sa „*duchovní život Evropy a tím celého člověčenstva rozvinul*“.¹⁰ Pri opise kultúrnych a historických pamiatok a miest, ktoré navštívil v roku 1841 po trase Terst, Benátky, Padova, Verona, Brescia,¹¹ upozorňuje na ich slovanský charakter. Aj keď vykonštruovaná genéza a slovanské stopy v pamiatkach či živote Talianska, akýsi „*imaginatívny historizmus*“¹² vykazujú „*zásadné trhliny*“, nemožno uprieť príťažlivosť i spôsob zviditeľňovania „*dejinami nakumulovaných hodnôt*“, ktoré z Talianska činia „*zrkadlo večnosti*“, „*koncentrát všeludských hodnôt*“, ktorý navyše dotvára vizuálnym obrazom „*nedostížené divadla prírody*“, ponúkajúcej „*pohled nevymluvej krásy a velebnosti*“¹³. Aj keď vyjadruje obdiv k prírode i náklonnosť k Talianom, v jeho „*krajinomaľbe*“ vždy dostávajú najviac priestoru Slovania.¹⁴ Kollárove cesty

⁴ Teda aj diela, ako napríklad K. Kuzmányho *Ladislav*, resp. cestopis G. Zechentera *Laskomerského Zo Slovenska do Ríma*, vyvolávajúci isté pochybnosti o autenticosti sprostredkovaných zážitkov patria k literatúre grand tour. O tom pozri: KRULÁKOVÁ, Anna. *The Italian Travels of Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský*. In *Slovenská literatúra*, 2014, roč. 61, č. 6, s. 456.

⁵ J. Wickelmann možno podľa M. C. Putnu považovať za vzor pre literatúru grand tour nielen pre jeho oduševnenie pre Taliansko, ale aj zdôrazňovanie výskumu antiky priamo v teréne či „*klúč*“ k vnímaniu antiky. Pozri: PUTNA, Martin C. *Řecké nebe nad námi aneb antický košík*. Praha, 2006, s. 27-28.

⁶ V prospech uvedeného názoru napríklad M. C. Putna argumentuje výrazným Goetheho vplyvom. O tom pozri: PUTNA, Řecké nebe nad námi aneb antický košík, s. 28.

⁷ PUTNA, Řecké nebe nad námi aneb antický košík, s. 26-27.

⁸ J. Kollár podnikol do Talianska dve cesty, prvú s Antonínom Doležálkom, riaditeľom slepeckého ústavu v Pešti, druhú so svojou manželkou Frederikou a dcérou Ludmilou. Svoju cestu zdokumentoval v cestopisoch: *Cestopis obsahující cestu do Horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko*, se zvláštním ohledem na slavjanské živly roku 1841 konanou, a tiež z roku 1844 známej ako *Cestopis druhý*.

⁹ Na túto okolnosť upozorňuje v samotnom úvode prvému cestopisu J. Kollár. Pozri: KOLLÁR, Ján. *Cestopis obsahující cestu do Horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko se zvláštním ohledem na slavjanské živly roku 1841 a sepsanou od Jana Kollára*. Ed. J. Jakubec. Praha, 1907, s. 2-8.

¹⁰ KOLLÁR, *Cestopis obsahující cestu do Horní Italie*, s. 366.

¹¹ Počas svojej prvej cesty sa nedostal do Ríma, ktoré ležalo mimo územia habsburskej ríše (nezískal včas cestovný pas). ISTVÁN, Anna. *Tradícia grand tour a rola slovanských pamätných miest v cestopise Jána Kollára*. In KISS SZEMAN, Róbert. *JINÝ Kollár – Kollár versus JINÍ*. Budapest, 2021, s. 102.

¹² KISS SZEMAN, Róbert. *Slávy dcéra*. In *Slovenská literatúra*, 2012, roč. 59, č. 2, s. 106.

¹³ KOLLÁR, *Cestopis obsahující cestu do Horní Italie*, s. 120.

¹⁴ *Slovanský program a potvrdzovanie predchádzajúcich historických a lingvistických hypotéz o Taliansku ako „slovanskom Herculaneu“ sa stal leitmotívom aj J. Kollárovej Staroitalie slavjanskej* (1853).

do južnej Európy nadväzujú na predchádzajúce obdobia, napr. svojou barokovou organizáciou priestoru,¹⁵ sú v súlade i s osvietenskými úsiliami o poznanie sveta i šírenie vzdelanosti, zároveň sa však v nich prejavujú aj romantické tendencie (túžba po slobode, prítomnosť autorského subjektu, tendencie smerujúce k vytváraniu národných emblémov).¹⁶

Š. Nemeckayova cesta sa realizovala podobne ako J. Kollárova po trase Terst – Benátky – Padova – Verona, ale na rozdiel od prvého cestopisu J. Kollára,¹⁷ pokračuje ďalej v smere Miláno – Janov – Neapol – Rím¹⁸. Teda počas svojej cesty navštívil Rím i Neapol, dve z troch hlavných cieľov grand tour.¹⁹ Všetky ďalšie Nemeckayove zastávky nepredstavujú povinnú súčasť kanonickej trasy.²⁰

Kým Kollárova cesta, podobne ako väčšina ciest grand tour, sa začala na jeseň (v septembri), Š. Nemeckayova na jar (v apríli). Napriek tomuto časovému rozdielu však cesta bola naplánovaná tak, aby cestovatelia strávili veľké kresťanské sviatky v rámci svojich plánovaných zastávok. Tak Š. Nemeckay strávil Veľkú noc v Benátkach, slávnosť Nanebovzatia Pána v Ríme, čo súviselo vlastne aj s cieľom jeho cesty „*vidieť blahoslavenú tú zem a navštíviť hroby svätých apoštolov Petra a Pavla*“²¹.

V tejto Nemeckayovej formulácii cieľa upútava pozornosť výraz blahoslavený. Dobové slovníky objasňujú adjektívum vo význame niečoho, čo si zasluhovalo priazeň, úctu a oslavu,²² v Starom zákone (v knihe Kazateľa 10, 17) sa ako

¹⁵ Na uvedený aspekt nadväznosti upozornil vo svojej štúdii: KISS SZEMAN, Róbert. Dekonstrukce a konstrukce krajiny v Kollárově Cestopisu do Horní Italie – Keszthely, Zalavár, Zalaapáti. In Slovenská literatúra, 2019, roč. 66, č. 3, s. 207-215.

¹⁶ KISS-SZEMAN, Róbert. Dílo Jana Kollára ve světle klasicistních a romantických tendencí uheršských literatur neo-latinské a školní latinské proveniencie. In Bohemica litteraria, 2017, roč. 20, č. 1, s. 45.

¹⁷ J. Kollár stvárnil Rím až v druhom cestopise, v ktorom na prekážky so získaním pasu aj odkazuje: „Já ihned posbíráv všechny své někdejší školské kvítky a latinky v paměti, počal jsem jemu (delegátovi mesta Civitta Vecchia) vypravovati překážky ty s pasem, a cíl mého cestování. V tom okamžení napsav lísteček poslal jej k policii, a pak hotový pas sám mi doručil.“ KOLLÁR, Ján. Cestopis druhý a Paměti z mladších let života Jána Kollára, sepsaný od něho sama. Praha, 1863, s. 50.

¹⁸ J. Kollár sprostredkoval podobne svoje zážitky z cesty po trase Terst, Benátky, Padova, Verona, Brescia. KOLLÁR, Cestopis obsahující cestu do Horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko se zvláštním ohledem na slavjanské živly roku 1841 a sepsanou od Jana Kollára.

¹⁹ Tretím cieľom bola Sicília, stvárnená v Goetheovej Ceste do Talianska. J. W. Goethe trasu tvorí Trento, Trident, Torbole, Veronu, Vincenza, Padova, Benátky, Bologna, Rím, Neapol a Sicília (Palermo, Alcamo, Segestu). GOETHE, Johann Wolfgang. Cesta do Talianska. Bratislava, 2017.

²⁰ PUTNA, Řecké nebe nad námi aneb antický košík, s. 27.

²¹ NEMECSKAY, Štefan. Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský. In Pútnik svätovojtešský, 1875, s. 47-57. Ako upozorňujú J. Knapík a M. Kučerková navštíviť hrob ktoréhokoľvek apoštola je „klasickým“ cieľom náboženského putovania. KNAPÍK, Ján – KUČERKOVÁ, Magda. Pútnik do Compostely – homo viator dneška. In Art communication & popculture: časopis pre umeleckú komunikáciu a popkultúru, 2017, roč. 3, č. 1, s. 87.

²² Pozri: BERNOLÁK, Anton. Slowár Slowenski Česko-Laťinsko-Ňemecko-Uherski seu Lexicon Slavicum Bohemico-Latino-Germanico-Ungaricum. Tomus 1, A-J. Budae, 83. 1825. Dostupné na internete: <https://www.juls.savba.sk/ediela/bernak/png/tomus_1/bernak_1-050.png>. JUNGSMANN, Josef. Slovník česko-německý. Díl I. A-J. Praha, 130. 1835. Dostupné na in-

blahoslavená charakterizuje zem, ktorej „*kráľom je syn rodu šľachetných, a ktorej kniežatá jedia na čas, pre posilnenie a nie pre opilstvo*“²³.

Možno predpokladať, že Š. Nemeckay – i v dôsledku svojho pôsobenia a teologického založenia – sa usiluje vyzdvihnúť výnimočnosť a posvätnosť navštívenej krajiny. Vyzdvihuje jej sakrálnu hodnotu ako centra katolíckej cirkvi, akéhosi „*pozemského raja*“.

Metafyzické a transcendentálne prežívanie krajiny

Cestopis Š. Nemeckaya málo prezrádza z individuálnych črt cestovateľa,²⁴ jedine pri segmentoch „*zdôrazňujúcich nekonečný, človeka presahujúci priestor*“²⁵ pripomína Nemeckayov cestovateľ romantického pútnika, predovšetkým istým spôsobom cítiaci subjekt, ktorý vstupuje do „*tesného, vnútorného vzťahu s krajinou*“²⁶. Aj keď sa jeho radosť zo spoznávania cudzej krajiny obmedzuje predovšetkým na opis miest a „*ich turistických atrakcií*“, citové prežívanie krajiny sa prejavuje pri výstupe na vrch, kopec či „*najvyššiu pavlač veže*“²⁷, ktoré nielen poskytujú „*najspanilejší výhľad*“²⁸ na mesto, na okolitú krajinu, na „*opravdu veľkásne to divadlo!*“²⁹, „*more Stredozemné do nekonečna rozprestrené*“³⁰, ale „*Tu sa ti len ešte javí božská moc a sláva v neslýchaných a nevidaných divoch prírody!*“³¹ Akcentuje tak presvedčenie o objatí ducha a predmetnosti, teda podobne ako Fichte vo svojom Vedosloví a Schelling v Ideách k filozofii prírody vychádza z „*myšlienky o totožnosti ducha a prírody, resp. z myšlienky, že celá príroda je zduchovnená*“³². Pri opise žitého priestoru tak cestovateľ zdôrazňuje nielen Božiu prítomnosť v celej prírode, ale aj možnosť kontemplácie a spojenia s Bohom. Teda u Nemeckaya možno, podobne ako

ternete: <<https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/slovniky/digitalni-kopie-detail/JgSlov01/strana-130>>.

²³ Svätá Biblia. Prelož. J. Roháček. Banská Bystrica, 2002.

²⁴ Na iný typ cestovateľa, v ktorého putovaní, opisoch, filozofujúcich zamysleniach sa zásadne odráža jeho osobnosť i svetonázorový prístup k životu/svetu ako takému, upozorňuje: ANTOŠOVÁ, Marcela. Tatarov Človek na cestách. In HRABAL, Jiří. Fenomén cestopisu v literatúre a umení strednej Evropy. Olomouc, 2015, s. 289-302.

²⁵ FAKTOROVÁ, Veronika. Medzi poznáním a imaginací. Podoby obrozenského cestopisu. Praha, 2012, s. 262.

²⁶ FAKTOROVÁ, Medzi poznáním a imaginací, s. 258.

²⁷ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 54.

²⁸ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 56.

²⁹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 48.

³⁰ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 56.

³¹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 54.

³² JAKUBOVSKÁ, Viera. Antológia z dejín estetického myslenia II. Nitra, 2001, s. 63.

u romantikov, identifikovať vyšší symbolický význam prírody „*tušením duchovní podstaty sveta*“³³. Príroda tak slúži na utuženie povedomia ľudského určenia prostredníctvom všemocnosti prírody³⁴, vystupuje ako niečo vznešené, ako niečo, čo prevyšuje subjekt, niečo, čoho podstata je zastretá; no je to aj sila, cesta poznania. Príroda je zosobnením sily a veľkosti, azylom i liekom pre dušu, no zároveň aj symbolom niečoho hrozivého, temného až démonického, niečoho, čo „*probouzí ambivalentní pocity hrůzy i obdivu*“³⁵. Okrem metafyzického a transcendentálneho prežívania priestoru sa odкрýva aj analógia medzi cestou spoznávania cudzej krajiny a cestou-životom, ktorá, podobne ako výstup na Vezuv, je náročná, „*ponevadž medzi samými skalami z lávy sa deje*“³⁶. Kontúrovanie znepokojujúcej rozľahlosti sveta i „*Božej veľkosti*“³⁷ prináša cestovateľovi však aj romantické očarenie, v dôsledku ktorého sa vytvárajú prírodné impresie: „*z pásma zaokruhlených vrškov a divokých, tučnými pastvinami pokrytých, výšin; úbočie býva letnými potokmi prerývané, na vrchu kaštanom, dolu olivou zariastlé*“³⁸. Vnútorne stavy subjektu nie sú však bližšie rozvinuté, emocionálne prežívanie krajiny až na zriedkavé pôsobivé výjavy je odzrkadľované len hromadením adjektív, vyjavujúcich pozitívne emócie pútnika: „*najkrajšie*“³⁹, „*jasné nebo*“, „*lahodné podnebie*“, „*zlaté lúče*“⁴⁰, „*zdravé povetrie*“⁴¹, resp. antropomorfizáciou: „*pontiské tieto močiare (...) živia sa niekoľko apeninskými riečkami*“⁴². Inak je čitateľ konfrontovaný s faktografickým opisom geografických reálií – jazier (Como, Avernus, Lucrino), miest ležiacich v ústí riek (napr. Novara leží na ľavom brehu Agone, mesto Alessandria nad Tanárom a Bormidou, mesto Marengo na pravom brehu Bornidy, Volturmo pod Rímom, Tiber pri Ríme), ale aj ich jednotlivín v okolí (napr. na ľavej strane Neapola sa nachádzajú Puzzuoli, Misenum, ostrov Procida a Ischia, na pravej strane mesta – Resina, Vezuv, Torre del Greco, Castel à Mare, Sorrento, ostrov Capri), ostrovov

³³ PROCHÁZKA, Martin. Romantický pluralismus: poezie, příroda, subjektivita. In Slovenská literatúra, 2010, roč. 57, č. 6, s. 522.

³⁴ HRBATA, Zdeněk - PROCHÁZKA, Martin. Romantismus a romantismy. Praha, 2005, s. 29.

³⁵ HRBATA - PROCHÁZKA, Romantismus a romantismy, s. 28.

³⁶ NEMECSKAY, Štefan. Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský. In Pútnik svätovojeťský, 1876, s. 56.

³⁷ FAKTOROVÁ, Medzi poznáním a imaginací, s. 261.

³⁸ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 48.

³⁹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 57.

⁴⁰ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, s. 52.

⁴¹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 58.

⁴² NEMECSKAY, Štefan. Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský. In Pútnik svätovojeťský, 1878, s. 35.

(Nisida, Melori, Capri, Procida, Ischia), jaskýň (Posillipo, jaskyňa Sibyllina, modrá jaskyňa). No výkladové časti textu sa usiluje spestriť nejakou menej známou informáciou (napr. etymológiou názvu, legendou a pod.).

Pri vytváraní obrazu idylickej krajiny reflektuje aj jej priaznivé klimatické podmienky. Napríklad v Neapole vidí „lahodné podnebie, jasné talianske nebo“⁴³, ostrov Capri „je chýrna pre svoje zdravé povetrie“⁴⁴.

Tak ako je to evidentné z ďalšieho nášho exkurzu, Š. Nemeckay sa síce nebráni ruchu miest a poznávaniu pamiatok i života, no je to práve priestor prírody, v ktorom „krásou opojený subjekt“ rozjíma.

Vybrané sakrálné pamiatky navštívených talianskych miest

Š. Nemeckay odкрýva dušu historicky významných miest, na ktorej sa podpísali verbalizované prírodné danosti i architektonický charakter mesta⁴⁵. Najviac pozornosti vo svojom opise venuje mestám Rím, Neapol, Benátky, Janov, Miláno, Terst, Verona a Padova.

U Š. Nemeckaya je Rím najžiadanejším cieľom cesty i „najväčším divom sveta“⁴⁶. Jeho prežívanie mesta je plné emócií, najmä pri návšteve sakrálnych pamiatok. Práve na prežívaní mesta, skrz monumentálnosti jeho pamiatok, ohromuje čitateľa, približujúc v čo najvyššej miere atmosféru „večného mesta“, hoci jeho očakávania a sny prevyšuje. „Výhľad z kuple je preutešený, jaký sa len myslieť môže; dolu vidieť celé preveliké mesto s nesčíselnými palácami, rozvalinami, záhradami a viac ako tri sto kostolmi jeho, okrem toho ďaleko široko rozsiahly kraj, Campagna di Roma rečný, až po hory apeninské a more Stredozemné.“⁴⁷ No viac ako samotnému mestu sa venuje práve jeho sakrálnym pamiatkam. V centre detailného popisu – interiéru i exteriéru – stojí v Ríme Chrám sv. Petra, ktorý „veľkosťou, krásou, skvelosťou a velebnosťou všetky budovy celého sveta prevyšuje a ohromnosť tohto velenádherného chrámu k podivu uchvacuje a užasnutím naplňuje, i tú najľahostajnejšiu dušu“⁴⁸. Jeho monumentálnosť dosahuje i prirovnaním k svätoštefanskému domu vo Viedni, ktorý „s jeho prevysokou vežou pod jeho kupolou pohodlne stáť by mohol“⁴⁹, resp. kupo-

⁴³ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 52.

⁴⁴ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 58.

⁴⁵ HODROVÁ, Daniela. ... citlivé mesto (eseje z mytopoetiky). Praha, 2006, s. 39.

⁴⁶ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 35.

⁴⁷ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 37.

⁴⁸ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 36.

⁴⁹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej ka-

lu prirovnáva k malému mestu. Ohromujúci je aj údaj o 27 oltároch a rozvedením pamiatok, nachádzajúcich sa v tomto priestore, dotvára dôležitosť chrámu nielen v Ríme, ale aj v rámci celého kresťanstva „slúži ako pevnosť“⁵⁰.

Š. Nemeckay krásu Neapola, štvrtého najväčšieho európskeho mesta, vystihuje práve neopísateľnosťou, ktorú dokresľuje ďalšími pozitívnymi aspektmi – „položenia, lahodnosti podnebia, nevyrovnaných krás celého okolia, nádherných starožitných pamiatok, obzvláštnych prírodných úkazov“⁵¹. Autor tak na úvod evokuje v čitateľovi obrovskú panorámu možností na potulky po meste a okolí. Obrazy, ktoré ponúka, vytvárajú dojem pozemského raja, čo umocňuje takým výsekom z krajiny scenérie, ktorým sa približuje preromantickému či romantickému videniu sveta: „V prístave pred samým mestom stojí sto lodí s vysokými sťažňami a rozťahnutými plachtami, k tomu to lahodné podnebie, jasné talianske nebo, a nad to nado všetko vychádzajúce slnko nad dymiacim a oheň vyhadzujúcim Vezuvom rozprestiera zlaté lúče (pablesky) svoje a osvecuje nimi tento raj opravdivý! – Toto všetko vidiac pútnik (cestovateľ) diví sa a užasne a pozdvihujúc oči k nebu dobrorečí Hospodinu!“⁵² Takýchto malebno-idylických impresií zakomponovaných do opisu Neapola (i ďalších miest) je málo.

Š. Nemeckay venuje viac pozornosti pamätihodnostiam Neapola a jeho širšieho okolia. Zo sakrálnych stavieb, ktoré tvoria najpočetnejšiu skupinu pamiatok (250), opisuje interiér niektorých, konkrétne arcibiskupského chrámu sv. Januária (Duomo di San Gennaro – pozn. Z. V a J. G.), chrámu sv. Františka z Paoly (Basilica Reale Pontificia San Francesco da Paola – pozn. Z. V a J. G.), kostol jezuitov, kostol sv. Kláry (Chiesa di Santa Chiara – pozn. Z. V a J. G.), kostol sv. Dominika s kláštorom (Basilica di San Domenico Maggiore – pozn. Z. V a J. G.) i Kostol zvestovania Bl. P. M. (Basilica dell'Annunziata Maggiore – pozn. Z. V a J. G.), kostol karmelitánsky. Neobchádza pritom niektoré okolnosti výstavby, či zaujímavosti spojené s uvedenými pamiatkami. K pamätným miestam radí aj kamaldulský kláštor na kopci nad Neapolom ako miesto duchovnej podpory, ale aj miesto poskytujúce krásny výhľad na Neapol a jeho okolie.

Podobne ako J. Kollárovi i Š. Nemeckaymu ponúka more nádherný výhľad na Benátky, „opravdu velekrásne divadlo!“⁵³ Nezostáva však len pri opise geografických osobitostí mesta ležiaceho uprostred mora, či uprostred takzvaných lagún, rozkladajúceho sa na 136 väčších a menších ostrovoch, pretkaného z „labyrintu

pituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1878, s. 36.

⁵⁰ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1878, s. 35.

⁵¹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 56.

⁵² NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 52.

⁵³ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 48.

136 kanálov⁵⁴. Možno len predpokladať, že Š. Nemeckay zámerne zapája do svojho obrazu aj symbol hrušky. „Celé mesto rozkladá sa v podobe hrušky a je prielivom veľkým, ako had sa vinúcim, na dve nerovné poly rozdeleno.“⁵⁵ Hruška okrem nesmrteľnosti konotuje i význam hojnosti, výrazne sa prejavujúcej v kultúrnej sfére. Na bohatstvo mesta i výzdoby katolíckych kostolov upozorňuje prostredníctvom bohatého využitia dekoračných materiálov – zlata a mramoru. Ilustruje to na príklade Chrámu sv. Marka, ktorý prevyšuje „druhé nie síce krásou a velebnosťou staviteľskou, ale veľkosťou a skvelosťou vnútornou – je totiž vnútri celý pozlátený a plný obrazov a kamienkomaľby (mozaiky)“⁵⁶.

Pozitívny náboj vykazuje aj Š. Nemeckayov opis geografických i hospodárskych osobitostí Janova. Spôsob, ako pred percipientovi predostiera obraz mesta, „morom a horami stesnané ako žiadne druhé v Európe“⁵⁷, smeruje k podčiarknutiu jeho kultúrnohistorickej hodnoty – ako dôležitého obchodného uzla, priemyselného centra i prístavu. Na malom priestore koncentruje informácie o histórii mesta, osobnostiach s ním spojených (admirála Andrea Doria, moreplavca Krištofa Kolumba), no najmä o svetských i sakrálnych stavbách, resp. ďalších „miestach pamäti“. Pozoruhodne je kontúrovaný aj vzťah sakrálneho a profánneho: „Prekrásne divadlo, ktoré sa divadlom La Scala v Miláne a svätokarolskom v Neapoli vyrovná. Všetky kostoly janovské najavo dávajú svoju nádhernosť, ačkoľvek sa žiadny z nich, čo sa týka veľikosti, k najväčším talianskym chrámom prirovnať nedá.“⁵⁸

Spomedzi náboženských pamätihodností považuje za pozoruhodné v Janove, s prívlastkom La Superba, chrám sv. Vavrinca (Cattedrale di San Lorenzo – pozn. Z. V a J. G.) s nádobou poslednej večere zo smaragdu a chrám sv. Sira (Chiesa di San Siro – pozn. Z. V a J. G.), Kostol Carignanský (Bazilika Santa Maria Assunta di Carignano – pozn. Z. V a J. G.) a Carignanský most (Ponte de Carignano – pozn. Z. V a J. G.).

Š. Nemeckay vo svojom opise adjektívami „jedno z najväčších, najnádhernjších, najbohatších, najľudnatejších miest v Itálii“⁵⁹ zdôrazňuje významné postavenie Milana v rámci obchodnej i kultúrnej sféry. Odkrýva majestátnosť Milánskeho domu, osobitosti aj ďalších kultúrnych skvostov (Kostol sv. Ambróza, chrám

⁵⁴ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 48.

⁵⁵ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 48.

⁵⁶ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 49.

⁵⁷ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 50.

⁵⁸ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 49.

⁵⁹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 52.

sv. Vavrinca, Kostol Santa Maria delle Grazie). Opis kultúrnych skvostov dopĺňa legendami (Kostol sv. Ambróza, chrám sv. Vavrinca, Kostol Santa Maria delle Grazie), ktorými dokresľuje charakter mesta, jeho výnimočnosti i príkladnosti v oblasti rozvinutia duchovného života. No celý tento dojem z Milána znásobuje emocionálne podfarbeným hodnotením výhľadu z veže milánskeho dómu, akej si symbolickej strechy sveta: už to nie je len veľkolepý a prenádherný pohľad na mesto i široké okolie, ale „tu sa ti len ešte zjaví božská moc a sláva v neslýchaných a nevídaných divoch prírody“⁶⁰. Miláno vykresľuje ako centrum kresťanského sveta, čo do počtu veriacich, kostolov, ale aj zbožnosti: „Na dôkaz nábožného ducha Talianov ešte v tých časov len to na prísľub včulajšiemu svetu podotknúť, za dobré uznávame, že istý kupec Peter Carcan len na predniu čili náčelnú stranu chrámu milánskeho 230 000 dukátov porúčil.“⁶¹ Symboly večnosti i nekonečnosti, celistvosti sú prítomné i skrz ďalších osobitostí mesta (kruhový pôdorys mesta, lúčovito sa zbiehajúce ulice).

Atmosféru Milána, ako „druhého Ríma“, vytvára prostredníctvom detailného opisu architektúry a interiéru milánskeho dómu, v ktorom sa nachádza aj hrobka patróna mesta, kardinála a milánskeho arcibiskupa. Tento štvrtý, najväčší chrám, akýsi symbolický ôsmy div sveta, vytvára so svojimi mramorovými stĺpmi a tisícami sôch dojem bludiska, v ktorom vitrážové okná znásobujú efekt „tajomného svetla“. Ďalší opis venoval najstaršiemu kostolu v Taliansku – Chrámu sv. Ambrózia. Namiesto charakteristiky však upozorňuje na kuriozity spojené s chrámom, resp. zakladateľom, biskupom i svätcom, ktorému je zasvätený. Pozornosť upriamuje ďalej na Kostol sv. Vavrinca, resp. 16 vysokých korintských stĺpov „umiestnených pri tejto pamiatke“, pamätník „sedej dávnovekosti“, ruiny Herkulových kúpeľov z obdobia Diocletiana, ktoré ušetrila „surovosť Longobardov a zemetrasenia“⁶². Za jeden z najkrajších kostolov v Taliansku považuje aj Kostol Santa Maria delle Grazie. Jej výnimočnosť spája s freskou *Poslednej večere* od Leonarda da Vinci.

Verona je ďalšie mesto s výraznými stopami minulosti. Okrem stručných geografických a demografických údajov venuje Š. Nemeckay pozornosť aj jeho dejinám. V rámci exkurzu vyzdvihol osobnosť Gaia Maria (157 – 86 pred Kr.). Neobišiel pritom ničivú silu Atilu, „škrtiteľa ľudstva“⁶³ pre mesto a jeho okolie, resp. vpády Rúgov, Herulov, Góto, Longobardov. Na pozadí uvedeného exkurzu sa usiluje upozorniť na obdobie, keď Verona bola „sídlnym mestom

⁶⁰ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 54.

⁶¹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 54.

⁶² NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 56.

⁶³ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodostojný pán Štefan Nemečkaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 51.

kráľovstva italského“⁶⁴. Mesto ho upútalo nielen počtom, ale aj starobylosťou pamiatok. K symbolom mesta radí okrem Katedrály sv. Michala, Chrám sv. Zena a sv. Anastázia, „zrútený kostol františkánsky, pod ktorým sa nachádza hrobka (v súčasnosti Tomba di Giulietta – pozn. Z.V a J. G.) slávnych milencov, Romea a Júlie“⁶⁵. Približuje aj Katedrálly chrám sv. Michala z 8. storočia, za ktorého osobitosť považuje Tizianov obraz *Nanebovzatia Panny Márie*, kaplnky a na vstupnom portáli reliéfy rytierov Rolanda a Olivera, taktiež Chrám sv. Zena, podľa neho pamiatku najväčšiu v tomto meste z 9. storočia, s kovovou bránou a „podivnými podobizňami“, i chrám sv. Anastázia z dôb Scaligerov, pri hodnotení ktorého autor uvádza „umele zhotovené dvere, majestátne stĺpy a peknú kupolu“⁶⁶.

Ďalšou zo zastávok Š. Nemescskaya je aj jedno z najstarších miest – Padova, mesto „krásnej záhrady podobné“⁶⁷, v ktorom sa krížia nielen ramená rieky Bacchiglione, ale pri zobrazení ktorého sa vytvára i v dôsledku architektonického riešenia asociácia s Danteho očistcom (ostrov, 7 brán), resp. so zdôraznením patróna sv. Antona obraz stredovekej kresťanskej teológie (pokory, chudoby, trpezlivosti a poslušnosti) a život v horskej oáze. Svojou drobnokresbou vytvára dojem akejsi „oázy pokoja“, opojnej atmosféry zelene a kultúry, záhrad a kostolov, miesta, kde si možno vybrať z viacerých pamätihodných kostolov, „krásnych obrazov, rezbín, kamienkomaľby, náhrobkov, pomníkov“⁶⁸. Pozitívne emócie spája s Chrámom sv. Antonína Paduánskeho, kde „v tmavej kaplnke odpočívajú na žulovom, striebrom a mramorom preskvoštne ozdobenom oltári ostatky sv. Antonína Paduánskeho, ktoré ustavične príjemnú vôňu vydávajú“⁶⁹ a zvlášť upozorňuje na mestskú radnicu z roku 1209 a jej obrovskú sálu, „najväčšiu sieň na svete“, s dreveným koňom známym z mytológie od Donatella.

A hoci Padovu vníma Nemescskay predovšetkým ako „vysoké, čierne, sčiatky gotické domy a ulice“⁷⁰, je to však i centrum vzdelanosti, mesto utkané z rôznych architektonických štýlov, dotykov s osobnosťami renesancie a reformácie.

⁶⁴ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 51.

⁶⁵ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 51.

⁶⁶ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 51.

⁶⁷ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 49.

⁶⁸ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 49.

⁶⁹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 49.

⁷⁰ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 49.

V Nemeckayovom itinerári nechýbajú ani ďalšie – v slovenskom kontexte – málo známe mestečká. O Civita Vecchia sa zmieňuje ako o slobodnom prístave, biskupskom meste s pápežským vojenským loďstvom⁷¹, a o mestečku Albano, postavenom na ruinách letných sídel Pompejí a Domitiana, ako o sídle tzv. suburbikálnej diecézy⁷². Mestečko Capri prezentuje ako sídlo biskupa, ležiace na rovnomennom ostrove, ktoré je bohaté na pamiatky z vlády cisára Tiberia (o. i. kúpele, vodovod)⁷³, v mestečku Monza ležiacom nad riekou Lambre upozorňuje na Chrám sv. Jána Krstiteľa (Duomo di San Giovanni Battista), postavený z iniciatívy kráľovnej Theodelindy a uchováajúci okrem fresky s jej portrétom, náprsný kríž a hrebeň, veľkú čašu z jedného kusu zaříru, „purpuropísaný“ graduál od Gregora I., striebornú sliepku s kurencami, v oltári, vykladanom farebnými kameňmi, so železnou korunou Longobardov.

Š. Nemeckay vo svojom prehľade významných sakrálnych pamätihodností artikuluje aj niektoré odlišnosti, ktoré sa týkajú napríklad i kostolov: „Na miesto stolic všade nachádzajú sa kamenné stoličky, ktoré kostelníci za jeden grajciar každému, kto ich žiada, podávajú.“⁷⁴

Záver

U slovenských autorov sa Taliansko vyníma ako kolíska európskej kultúry, vrátane jedného z jeho pilierov – kresťanstva. Jej príťažlivosť spočíva v opojnej kráse prírody, ale aj v sémantickej viacrozmernosti „pamäťových miest minulosti“ (pamiatok), veď, ako poznamenáva J. Kollár, „každá píď země jest tu světodejinným punktem“ a „pro krásoumy škola jediná, po kteréž navštívení neukojná tužba každého ve hmotě neutopeného člověka vždycky táhnouti bude“⁷⁵.

V dôsledku estetických postojov, vnímania kategórie krásy, Š. Nemeckaya takmer vôbec nezaujíma fyzický vzhlad Talianov, ale práve ich „náboženský duch“, odzrkadľujúci sa v početnosti sakrálnych pamiatok, ktoré dávajú tušiť existenciu niečoho Vyššieho, prítomného v človeku i vo svete. Jeho kresťanský spiritualizmus prebúdza pritom k životu grécku kalokagatiu, poukazujúcu, parafrázujúc U. Eca, na harmonické spojenie telesnej krásy a cnosti, krásy a dobra.⁷⁶ Umenie uskutočňované práve v duchu kresťanského humanizmu povznáša,

⁷¹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 51-52.

⁷² NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1878, s. 35.

⁷³ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 58.

⁷⁴ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemečkaj, prepošt sv. Benedikta zo Samsonu a prepošt zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1876, s. 54.

⁷⁵ KOLLÁR, Ján. Cestopis obsahující cestu do Horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko se zvláštním ohledem na slavjanské živly roku 1841 a sepsanou od Jana Kollára. Zostavil J. Jakubec. Praha, 1907, s. 366.

⁷⁶ ECO, Umberto. Umění a krása ve středověké estetice. Prelož. Z. Frýbolt. 2. vyd. Praha, 2007, s. 35.

pretože jeho zázemím je viac ako kdekoľvek inde ideál pravdy, dobra a krásy. Najdôležitejším faktorom pre Š. Nemeckay zostáva „ľudská tvorivosť“, „*pripomínajúca zázrak stvorenia*“⁷⁷, a Taliansko napriek malebnosti prírody, dotváranej jazerami, lesmi, dolinami i úrodnými talianskymi poliami, pri opisoch ktorých možno nájsť aj ohlas stredovekého citu pre farby,⁷⁸ je predovšetkým krajinou „*na staviteľské pomníky vôbec prebohatej a prepamiatnej zeme*“⁷⁹. Je to aspekt, ktorý zblízuje Š. Nemeckaya s estetikou romantizmu, v rámci ktorej hodnota života už nespočíva v humanite ako takej (ako u Herdera, či Kanta), lebo život je len prostriedkom na dosiahnutie cieľa – poznania Absolútna (rozumej Boha – pozn. Z. V. a J. G.) a pre rozvinutie metafyzického plánu je to práve náboženstvo a umenie, ktoré sú jeho „*myšlienkovému vzletu priaznivejšie*“. Veď tak, ako na to upozorňuje i M. Kučerková v editoriáli publikácie *Duchovná cesta a jej podoby v literatúre*, hľadanie „*všeobecného a individuálneho zmyslu existencie smerom k svetu navôkol, ako aj úsilie porozumieť jedinečnosti vlastného bytia prirodzene podnecuje sebareflexiu človeka a úzko ju prepája práve so schopnosťou vyjadrovať sa jazykom (vrátane jazyka umenia – pozn. Z. V. A JG), osobitne symbolickým*“⁸⁰.

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Monografie a zborníky ako celok:

- ECO, Umberto. Umění a krása ve středověké estetice. Prelož. Z. Frýbolt. 2. vyd. Praha, 2007.
- FAKTOROVÁ, Veronika. Medzi poznáním a imaginací. Podoby obrozenského cestopisu. Praha, 2012.
- GOETHE, Johann Wolfgang. Cesta do Talianska. Prelož. I. Vranská Rojková. Bratislava, 2017.
- HERDER, Johann Gottfried. Vývoj lidskosti. Praha, 1941.
- HODROVÁ, Daniela. ... citlivé město (eseje z mytopoetiky). Praha, 2006.
- HRBATA, Zdeněk – PROCHÁZKA, Martin. Romantismus a romantismy. Praha, 2005.
- JAKUBOVSKÁ, Viera. Antológia z dejín estetického myslenia II. Nitra, 2001.
- KOLLÁR, Ján. Cestopis druhý a Paměti z mladších let života Jána Kollára, sepsaný od něho sama. Praha, 1863.
- KOLLÁR, Ján. Cestopis obsahující cestu do Horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko se zvláštním ohledem na slavjanské živly roku 1841 a sepsanou od Jana Kollára. Zostavil J. Jakubec. Praha, 1907.
- PUTNA, Martin C. Řecké nebe nad námi aneb antický košík. Praha, 2006.
- Svätá Biblia. Prelož. J. Roháček. Banská Bystrica, 2002.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

- ANTOŠOVÁ, Marcela. Tatarkov Človek na cestách. In HRABAL, Jiří. Fenomén cestopisu v literatúre a umění střední Evropy. Olomouc, 2015, s. 289-302.
- GOLIAN, Ján – MOLDA, Rastislav. Cestopis a cestovanie na prahu súčasnosti. In GOLIAN, Ján – MOLDA, Rastislav. Cestopisné denníky: Zblízka i zďaleka, z monarchie i republiky. Banská Bystrica, 2018, s. 6-36.

⁷⁷ FAKTOROVÁ, Medzi poznáním a imaginací, s. 261.

⁷⁸ O tom pozri: ECO, Umění a krása ve středověké estetice, s. 61-65.

⁷⁹ NEMECSKAY, Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemeckaj, prepoš sv. Benedikta zo Samsonu a prepoš zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský, 1875, s. 50.

⁸⁰ KUČERKOVÁ, Magda. Slovo na úvod. In KUČERKOVÁ, Magda. Duchovná cesta a jej podoby v literatúre. Nitra, 2015, s. 9.

- HOFERKA, Martin. Kanonik a prepošť Štefan Nemeckay z Dojča. In *Záhorie*, 2014, roč. 23, č. 3, s. 13-18.
- ISTVÁN, Anna. Tradícia grand tour a rola slovanských pamätných miest v cestopise Jána Kollára. In *KISS SZEMAN*, Róbert. *JINÝ Kollár – Kollár versus JINÍ*. Budapest, 2021, s. 97-106.
- IVANIČ, Peter. The Encyclical Grande Munus and a Response to It From the Slovak Catholics. In *Konštantínove listy*, 2019, roč. 12, č. 2, s. 98-106.
- KISS-SZEMAN, Róbert. Dílo Jana Kollára ve světle klasicistních a romantických tendencí uherských literatur neo-latinské a školní latinské provenience. In *Bohemica litteraria*, 2017, roč. 20, č. 1, s. 45.
- KISS-SZEMAN, Róbert. Slávy dcéra. In *Slovenská literatúra*, 2012, roč. 59, č. 2, s. 89-111.
- KNAPÍK, Ján – KUČERKOVÁ, Magda. Pútnik do Compostely – homo viator dneška. In *Art communication & popculture: časopis pre umeleckú komunikáciu a popkultúru*, 2017, roč. 3, č. 1, s. 85-101.
- KODAJOVÁ, Daniela. Krajina a umelecké pamiatky Talianska očami slovenských pútnikov do Ríma. In *BOŘUTOVÁ, Dana – BEŇOVÁ, Katarína. „Bella Italia“: Interakcie medzi umeleckou kultúrou Itálie a vývinom umenia na Slovensku v 19. storočí*. Bratislava, 2015, s. 173-194.
- KRULÁKOVÁ, Anna. The Italian Travels of Gustáv Kazimír Zechenter-Laskomerský. In *Slovenská literatúra*, 2014, roč. 61, č. 6, s. 449-461.
- KUČERKOVÁ, Magda. Slovo na úvod. In *KUČERKOVÁ, Magda. Duchovná cesta a jej podoby v literatúre*. Nitra, 2015, s. 9-10.
- NEMECSKAY, Štefan. Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemeckaj, prepošť sv. Benedikta zo Samsonu a prepošť zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský. In *Pútnik svätovojtešský*, 1875, s. 47-57.
- NEMECSKAY, Štefan. Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemeckaj, prepošť sv. Benedikta zo Samsonu a prepošť zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský. In *Pútnik svätovojtešský*, 1876, s. 47-59.
- NEMECSKAY, Štefan. Cesta po Itálii až po Janov (Genuu), Rím a Neapol, ktorú roku 1852 vykonal vysokodôstojný pán Štefan Nemeckaj, prepošť sv. Benedikta zo Samsonu a prepošť zbornej kapituly trnavskej – vtedy kanonik trnavský. In *Pútnik svätovojtešský*, 1878, s. 34-40.
- PROCHÁZKA, Martin. Romantický pluralismus: poezie, príroda, subjektivita. In *Slovenská literatúra*, 2010, roč. 57, č. 6, s. 519-537.
- SASINEK, František Vítězoslav. Nuž a my Slováci, čo? In *Katolícke noviny*, 1881, roč. 12, č. 3, s. 36-37.

Internetové zdroje:

- BERNOLÁK, Anton. *Slowár Slowenský Česko-Laťinsko-Ňemecko-Uherský seu Lexicon Slavicum Bohemico-Latino-Germanico-Ungaricum*. Tomus 1, A-J. Budae, 83. 1825. Dostupné na internete: <https://www.juls.savba.sk/ediela/ber nolak/png/tomus_1/ber nolak_1-050.png>.
- JUNGSMANN, Josef. *Slovník česko-německý*. Díl I. A-J. Praha, 130. 1835. Dostupné na internete: <<https://vokabular.ujc.cas.cz/module/slovníky/digitalni-kopie-detail/JgSlov01/strana-130>>.

Počet slov: 6 990

Počet znakov (vrátane medzier): 48 424